

**Boodschap van paus Franciscus
voor de 57ste Wereldcommunicatiedag (Mediazondag)
(7de paaszondag, 21 mei 2023)**

**Spreeken met het hart
*Waarheid spreken in liefde (Ef 4, 15)***

Dierbare broeders en zusters,

De afgelopen twee jaar schreef ik over de werkwoorden *komen zien* en *luisteren* als voorwaarden voor een goede communicatie. In deze boodschap voor de 57ste editie van *Wereldcommunicatiedag* wil ik de nadruk leggen op *spreeken met het hart*. Het is het hart dat ons aanspoort om te komen zien en te luisteren, en het is het hart dat ons motiveert om open en gastvrij te communiceren. Pas als wij voldoende geoefend hebben in luisteren, dat wachten en geduld vergt, en het achterwege laten van het bevooroordeeld verdedigen van ons eigen standpunt, kunnen wij deelnemen aan de dynamiek van dialogeren en delen, want dat is nu net wat hartelijk communiceren betekent. Pas als we met een zuiver hart naar de ander hebben geluisterd, zullen we ook de waarheid in liefde kunnen spreken (vgl. Ef 4, 15). We hoeven niet bang te zijn om de waarheid te verkondigen, ook al is dat soms ongemakkelijk, maar wel om de waarheid te spreken zonder naastenliefde, zonder hart. Want *het programma van de christen* - schreef paus Benedictus XVI - *is 'een hart dat ziet'*¹. Een hart dat met zijn hartslag de waarheid over ons wezen openbaart en dat daarom beluisterd moet worden. Dit zorgt ervoor dat wie echt luistert zo fijn op dezelfde golflengte afstemt dat hij erin slaagt de hartslag van de ander te horen. Dan kan het wonder van de ontmoeting plaatsvinden: dat we met mededogen naar elkaar kijken en onze wederzijdse zwakheden met respect aanvaarden in plaats van te oordelen 'van horen zeggen' en tweedracht en verdeeldheid te zaaien.

Jezus waarschuwt ons: elke boom is te herkennen aan zijn vruchten (vgl. Lc 6, 44): *Een goed mens haalt uit de voorraad van zijn goede hart het goede tevoorschijn, en een slecht mens uit zijn slechte hart het slechte; want waar iemands hart vol van is, daarvan spreekt zijn mond* (v. 45). Wie de waarheid met liefde wil overbrengen, moet dus eerst zijn hart zuiveren. Alleen door met een zuiver hart te luisteren en te spreken, kunnen we door de schijn heen kijken en door de storende ruis heen luisteren, die ons ook op het gebied van informatie niet helpt bij het onderscheiden in die ingewikkelde wereld waarin we leven. De oproep om met het hart te spreken vormt een radicale uitdaging voor de tijd waarin we leven, die zo geneigd is tot onverschilligheid en verontwaardiging, soms zelfs op basis van desinformatie die de waarheid vervalst en instrumentaliseert.

¹ Encycliek *Deus caritas est* (25 december 2005), 31.

Hartelijk communiceren

Hartelijk communiceren betekent dat wie ons leest of beluistert, oog en oor moet krijgen voor de manier waarop wij delen in de vreugde, de angsten, de hoop en het lijden van de vrouwen en mannen van onze tijd. Wie zo spreekt, ziet de ander graag omdat hij om hem geeft en beschermt zijn vrijheid zonder haar geweld aan te doen. Wij herkennen die stijl in de mysterieuze reiziger die in gesprek gaat met de leerlingen op weg naar Emmaüs, na de tragedie op Golgotha. De verrezen Jezus spreekt tot hen met zijn hart en begeleidt hen respectvol op hun tocht vol verdriet. Hij stelt zichzelf voor en dringt zich niet op, opent liefdevol hun ogen om de diepe betekenis te begrijpen van wat er is gebeurd. Zij kunnen dan inderdaad vol vreugde uitroepen dat hun hart brandde toen Hij onderweg tot hen sprak en hun de Schriften uitlegde (vgl. Lc 24, 32).

In een tijd die gekenmerkt wordt door polarisaties en tegenstellingen - waarvoor zelfs de kerkelijke gemeenschap helaas niet immuun is - geldt de verplichting om *met open hart en armen te communiceren* niet uitsluitend voor wie werkt in de communicatie; het is ieders verantwoordelijkheid. Wij zijn allemaal geroepen om de waarheid te zoeken en te spreken én dat met liefde te doen. Vooral wij christenen worden voortdurend aangespoord onze tong ver weg van het kwaad te houden (vgl. Ps 34, 14), want zoals de Schrift het ons leert, kunnen wij met dezelfde tong zowel de Heer zegenen als mannen en vrouwen vervloeken die naar Gods gelijkenis zijn geschapen (vgl. Jak 3, 9). Laat geen kwaad woord uit onze mond komen, maar spreken we *een goed woord, opbouwend, waar het nodig is, tot zegen van de toehoorders* (Ef 4, 29).

Soms kunnen vriendelijke gesprekken zelfs de meest versteende harten vertederen. Daarvan zijn in de literatuur bewijzen te vinden. Ik denk aan die merkwaardige bladzijde in hoofdstuk 21 van *De Verloofde* waarin Lucia haar hart laat spreken tot de Innominato (de Naamloze) zodat hij, ontwapend en ten prooi aan een gezonde innerlijke crisis, toegeeft aan de zachte kracht van de liefde. We ervaren het in de maatschappij, waar vriendelijkheid niet alleen een kwestie van 'etiquette' is, maar een echt tegengif vormt tegen wreedheid, die helaas harten kan verzieken en relaties giftig kan maken. De media hebben er nood aan, zodat de communicatie geen woede aanwakkert die alleen maar tot meer woede en botsingen leidt, maar mensen helpt om op een vreedzame manier na te denken en met een kritische, maar altijd respectvolle geest de werkelijkheid waarin zij leven te interpreteren.

Van hart tot hart communiceren: *Om goed te spreken is het voldoende goed lief te hebben*

Een van de helderste en nog altijd fascinerende voorbeelden van *spreken met het hart* biedt Sint-Franciscus van Sales, een kerkleraar over wie ik 400 jaar na zijn dood heb geschreven in mijn apostolische brief *Totum amoris est* (Alles draait om de liefde). Naast die belangrijke verjaardag wil ik nog een andere verjaardag vermelden die in 2023 valt: de honderdste verjaardag van zijn uitroeping tot patroonheilige van de katholieke journalisten door Pius XI met de encycliek *Rerum omnium perturbationem* (Alle verontrustende misstanden). Als briljante intellectueel, vruchtbare schrijver en diepgravende theoloog was Franciscus van Sales in het begin van de 17de eeuw bisschop van Genève. Het waren woelige tijden, getekend door verhitte meningsverschillen met de calvinisten. Zijn zachtmoedige houding, menselijkheid en bereidheid tot geduldige dialoog met iedereen, vooral met wie het niet met hem eens was, maakten van hem een buitengewone getuige van Gods barmhartige liefde. Men zou over hem kunnen zeggen: *Vriendelijke taal maakt overal vrienden en een hoffelijke tong krijgt overal een welwillend antwoord* (Sir 6, 5). Een van zijn beroemdste uitspraken – *Een hart spreekt tot een hart* – wist generaties gelovigen te inspireren, onder meer de heilige John Henry Newman, die het als zijn motto koos: *Cor ad cor loquitur*. Een van zijn overtuigingen was: *Om goed te spreken is het voldoende om goed lief te hebben*. Daaruit blijkt dat voor hem communicatie nooit mag worden herleid tot iets kunstmatigs, tot een marketingstrategie, zoals we dat vandaag zouden noemen, maar eerder een weerspiegeling moet zijn van de ziel, het zichtbare oppervlak van een voor het oog onzichtbare kern van liefde. Voor Sint-Franciscus van Sales ontstaat juist *in het hart en*

door het hart een subtiel, intens en verenigend proces waarin wij God leren kennen². Door goed lief te hebben slaagde Franciscus van Sales erin te communiceren met de doofstomme Martinus en zijn vriend te worden. Daarom staat hij ook bekend als de beschermer van mensen met communicatieproblemen.

Vanuit dit criterium van de liefde herinnert de heilige bisschop van Genève ons in zijn geschriften en levensgetuigenis eraan dat wij zijn wat wij communiceren. Dit gaat tegen de stroom in, in een tijd waarin - zoals we vooral op de sociale media ervaren - communicatie vaak wordt misbruikt om ons aan de wereld te tonen zoals we zouden willen zijn en niet zoals we zijn. Sint-Franciscus van Sales verspreidde vele exemplaren van zijn teksten onder de gemeenschap van Genève. Die journalistieke intuïtie bezorgde hem een reputatie die al snel de grenzen van zijn bisdom overschreed en nog altijd voortduurt. Zijn geschriften, merkte de heilig verklaarde paus Paulus VI op, zijn heel aangenaam, leerzaam en ontroerend om te lezen³. Als we het vandaag over communicatie hebben, zijn dat dan niet juist de kenmerken die een artikel, een verslag, een televisie- of radioprogramma of een bericht op de sociale media moeten bevatten? Mochten mensen die in de communicatie werken zich geïnspireerd voelen door deze heilige van de tederheid, die moedig en vrij de waarheid zoekt en spreekt, en die de bekoring weerstaat om sensationele en vechtlustige taal te gebruiken.

Spreeken met het hart in het synodale proces

Ik herhaal wat ik vorig jaar ter gelegenheid van Wereldcommunicatiedag schreef: Ook in de Kerk is er een grote behoefte om naar elkaar te luisteren en elkaar te horen. Het is het kostbaarste en meest levengevende geschenk dat we elkaar kunnen geven⁴. Luisteren zonder vooroordelen, aandachtig en open, leidt naar spreken in Gods stijl, versterkt door betrokkenheid, mededogen en tederheid. We hebben in de Kerk dringend nood aan communicatie die harten in vuur en vlam zet, balsem op wonden smeert en de levenstocht van onze broeders en zusters verlicht. Ik droom van een kerkelijke communicatie die zich laat gidsen door de Heilige Geest, zachtmoedig en tegelijkertijd profetisch, die nieuwe wegen en middelen weet te vinden voor de prachtige verkondiging die zij in het derde millennium moet afleggen. Een communicatie die de relatie met God en de naaste, vooral de meest behoeftige, centraal stelt en het vuur van het geloof weet te ontsteken, in plaats van de as van een naar zichzelf verwijzende identiteit te bewaren. Een vorm van communicatie gebaseerd op nederigheid in het luisteren en *parrhesia* (Grieks: vrijmoedigheid, openhartigheid) in het spreken, die waarheid en naastenliefde nooit van elkaar scheidt.

Ontwapenen door het bevorderen van een taal van vrede

Een zachte tong kan botten verbrijzelen, zegt het boek Spreuken (25, 15). Meer dan ooit is spreken met het hart essentieel om een cultuur van vrede te bevorderen op plaatsen waar oorlog heerst; om wegen te openen die dialoog en verzoening mogelijk maken op plaatsen waar haat en vijandschap woeden. In de dramatische context van het wereldwijde conflict dat wij vandaag meemaken, is het dringend noodzakelijk een vorm van communicatie in stand te houden die niét vijandig is. We moeten af van de neiging om tegenstanders snel in diskrediet te brengen en te beledigen [in plaats van] een respectvolle dialoog te voeren⁵. Wij hebben communicatoren nodig die openstaan voor dialoog, zich engageren voor integrale ontwapening en alles doen om de oorlogspsychose te bezweren die zich in onze harten nestelt, of zoals de heilige Johannes XXIII het in zijn encycliek *Pacem In Terris* even profetisch als nadrukkelijk formuleerde: Ware en bestendige vrede onder de volken moet niet steunen op het evenwicht in de bewapening, maar alleen op het wederzijds vertrouwen (nr. 113). Een vertrouwen dat geen overbezorgde of vastgeroeste communicatoren nodig heeft, maar moedige en creatieve mensen die bereid zijn risico's te nemen om een gemeenschappelijk terrein te

² Apostolische brief *Totum amoris est* (28 december 2022).

³ Vgl. Apostolische brief *Sabaudiae gemma* (Kostbare parel van de Savoie), voor de 400ste verjaardag van de geboorte van de heilige Franciscus van Sales, kerkleraar (29 januari 1967).

⁴ Boodschap voor de 56ste Wereldcommunicatiedag (24 januari 2022).

⁵ Encycliek *Fratelli tutti* (3 oktober 2020), 201.

vinden waarop zij elkaar kunnen ontmoeten. Net als zestig jaar geleden beleven wij vandaag een donker uur waarin de mensheid bang is voor een escalatie van een oorlog die zo snel mogelijk moet worden gestopt. En dat geldt net zo goed voor de communicatie. Het is angstaanjagend te horen hoe makkelijk woorden worden uitgesproken die oproepen tot vernietiging van mensen en regio's. Woorden die helaas vaak omslaan in oorlogszuchtige acties van gruwelijk geweld. Weg dus met alle oorlogszuchtige retoriek, maar net zo goed met elke vorm van propaganda die de waarheid manipuleert en verminkt voor ideologische doeleinden. In plaats daarvan moeten we een vorm van communicatie bevorderen die de voorwaarden helpt scheppen voor het oplossen van conflicten tussen volkeren.

Als christenen weten wij dat het lot van de vrede afhangt van een bekering van de harten, want het oorlogsvirus komt uit het hart van de mens⁶. Uit dat hart ontspringen ook de juiste woorden om de schaduwen van een gesloten en verdeelde wereld te verdrijven en een beschaving op te bouwen die beter is dan diegene die wij gekregen hebben. Ieder van ons wordt gevraagd die inspanning te leveren, maar het is een inspanning die vooral een beroep doet op het verantwoordelijkheidsgevoel van al wie werkzaam is in de communicatie, zodat zij hun beroep als een zending kunnen uitoefenen.

Moge de Heer Jezus, het zuivere Woord dat opwelt uit het hart van de Vader, ons helpen om duidelijk, open en hartelijk te communiceren.

Moge de Heer Jezus, het vleesgeworden Woord, ons helpen te luisteren naar het kloppen van de harten, onszelf als broeders en zusters te herontdekken en de vijandigheid die verdeeldheid zaait te ontwapenen.

Moge de Heer Jezus, het Woord van waarheid en liefde, ons helpen de waarheid te spreken in naastenliefde, zodat wij ons beschermers van elkaar mogen voelen.

Rome, Sint-Jan van Lateranen, 24 januari 2023, gedachtenis van de heilige Franciscus van Sales.

+ Franciscus

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana
Vertaling: Persdienst van de Bisschoppenconferentie (IPID)

⁶ Vgl. Boodschap voor de 56ste Wereldvredeedag (1 januari 2023).